

Студенти 2 курсу
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

АНАЛІЗ СУЧАСНОЇ ДЕМОГРАФІЧНОЇ СИТУАЦІЇ В ХАРКІВСЬКОМУ РЕГІОНІ

Анотація. Проведено аналіз сучасної демографічної ситуації в Харківському регіоні. На основі статистичних даних виявлено основні тенденції відтворення населення в Харківському регіоні. Запропоновано здійснювати регулювання демографічної ситуації на державному та регіональному рівнях на основі: перегляду існуючих проектів і програм регіонального соціально-демографічного розвитку, створення нових програм, які будуть спрямовані на поліпшення стану здоров'я і підвищення тривалості життя населення.

Аннотация. Проведен анализ современной демографической ситуации в Харьковском регионе. На основе статистических данных выявлены основные тенденции воспроизводства населения в Харьковском регионе. Предложено осуществлять регулирование демографической ситуации на государственном и региональном уровнях на основе: пересмотра существующих проектов и программ регионального социально-демографического развития, создания новых программ, которые будут направлены на улучшение состояния здоровья и повышение продолжительности жизни населения.

Annotation. The analysis of modern demographic situation in Kharkiv region is conducted. On the basis of statistical information the basic tendencies of reproduction of population in Kharkiv region are exposed. It is suggested to carry out the adjusting of demographic situation at state and regional levels on the basis of: the revision of existing projects and programs of regional socio-demographic development, the creation of new programs which will be directed on the improvement in health and increase of population lifetime.

Ключові слова: чисельність населення, демографічна ситуація, природний та міграційний рух населення, відтворення населення, тривалість життя населення.

Демографічний чинник є одним із визначальних для забезпечення стабільного й безпечного розвитку держави, а проблеми подолання демографічної кризи, досягнення сталого демографічного розвитку, нормалізація відтворення населення є першочерговими для України та її регіонів. Тому особливо актуальним питанням на сучасному етапі розвитку України є регіональний аналіз демографічної ситуації, а також виявлення загальних проблем і напрямів їх вирішення.

Метою статті є проведення аналізу демографічної ситуації в Харківському регіоні, обґрунтування основних проблем у цій сфері, а також розробка напрямів їх вирішення.

На демографічну ситуацію країни та її регіонів впливають такі чинники, як динаміка чисельності, статевовікова структура, показники здоров'я, природний і механічний рух населення [1]. У зв'язку із цим слід провести аналіз чисельності населення, природного й міграційного руху України та Харківського регіону для виявлення загальних тенденцій, які склалися на сучасному етапі розвитку нашої держави.

Проведений аналіз сучасної демографічної ситуації, а також її динаміки протягом останніх років свідчить про наявність в Україні поряд із соціально-економічними проблемами глибокої демографічної кризи. За даними Державного комітету статистики України [2], протягом останніх трьох років можна відстежити, що з кожним роком чисельність населення України постійно зменшується.

Як свідчать дані Державної служби статистики України [2], на 01.01.2013 р. чисельність населення України склала 45 млн 553 тисячі осіб, тобто чисельність населення порівняно з аналогічними періодом 2012 р. скоротилася на 80,6 тисяч осіб, а порівняно з аналогічним періодом 2011 р. – на 225,5 тисяч осіб. Станом на 1 липня 2013 р. чисельність населення України становила 45 млн 469 тисяч 812 осіб. За січень – червень 2013 р. чисельність населення скоротилась на 83,2 тисяч осіб (3,7 особи на 1 000). Стосовно природного руху населення в Україні можна відзначити наступне. Станом на 01.01.2013 р. в Україні народилось 520,7 тисяч дітей (11,4 на 1 000), померли – 663,1 тис. осіб (14,5 на 1 000). Природне скорочення населення становило 142,4 тис. осіб, що на 19,5 тис. менше, ніж за аналогічний період. Позитивним моментом є те, що в деяких регіонах спостерігався природний приріст населення: у м. Київ (6 047 осіб), у Закарпатському (4 155 осіб), Рівненському (4 014 осіб), Волинському (1 636 осіб), Чернівецькому (271 особа), Івано-Франківському (300 осіб) регіонах. В інших регіонах було зафіксовано природне скорочення населення, що коливалось від 668 осіб (у м. Севастополь) до 27 657 осіб – у Донецькому регіоні [2]. Слід відзначити цей позитивний момент за останні кілька років.

Аналіз статистичних даних Харківського регіону дозволив виявити такі тенденції. Так, на 01.01.2013 р. чисельність населення Харківського регіону склала 2 744,4 тисяч осіб, у тому числі міського – 2 204,9 тисяч осіб та сільського – 539,5 тисяч осіб. Порівняно з аналогічним періодом 2012 р. чисельність населення регіону збільшилась на 2,2 тисяч осіб, що в розрахунку на 1 000 населення складало 0,8 особи. Збільшення чисельності населення області відбулось виключно

за рахунок міграційного приросту (15,1 тисяч осіб, або 5,5 осіб на 1 000 населення), водночас зафіксовано природне скорочення (12,9 тисяч осіб, або 4,7 осіб на 1 000 населення) [3].

На демографічну ситуацію в Україні значно впливають міграційні процеси, оскільки міграційний рух населення є одним із чинників, які формують чисельність населення. Аналіз статистичних даних Головного управління статистики в Харківській області [3] показав, що станом на 01.01.2013 р. в Харківський регіон всіма міграційними потоками було охоплено 97,5 тисяч осіб. Потік прибулих складав 56,3 тисяч осіб, а вибулих – 41,2 тисяч осіб. Отже, за цей період додатне сальдо міграції складало 15,1 тисяч осіб, у тому числі в міських поселеннях – 15,8 тисяч осіб, а в сільській місцевості сальдо було від'ємним – 0,7 тисяч осіб.

Як відомо, загальна міграція поділяється на три потоки: внутрішньорегіональну, міжрегіональну та міждержавну. У складі внутрішньорегіональної міграції (43,2 % від усіх прибулих та 59,2 % від усіх вибулих) переважав рух населення із сільської місцевості у міські поселення. За рахунок цього станом на 01.01.2013 р. міське населення збільшилось на 294 особи. Міжрегіональна міграція в Харківському регіоні (32,1 % від усіх прибулих та 39,0 % від усіх вибулих) за аналізований період мала додатне сальдо, яке складало 1,9 тисяч осіб. Серед прибулих у Харківський регіон переважали мігранти з Донецького (19,1 %), Луганського (15,6 %), Полтавського (11,5 %), Сумського (8,3 %) та Дніпропетровського (7,9 %) регіонів. Серед вибулих в інші регіони найбільше виїхали у Донецький (16,9 %), Луганський (11,0 %), Полтавський (10,9 %), Сумський (8,5 %) та Дніпропетровський (8,1 %) регіони. Отже, найбільш суттєвим міжрегіональним міграційним обмін був з регіонами України, які межують із Харківщиною [3].

Особливої уваги потребує міждержавна міграція населення. Станом на 01.01.2013 р. міждержавна міграція Харківського регіону (24,7 % від усіх прибулих та 1,8 % від усіх вибулих) мала додатне сальдо – 13,1 тисяч осіб. У регіон прибуло 13,9 тисяч іммігрантів, вибуло за межі України 0,7 тисяч емігрантів. Найбільш суттєвим сальдо міграції в потокообміні з іншими країнами було з Туркменістаном (більше, ніж 4 тисячі осіб), Іраком (більше, ніж 1 тисяча осіб), Китаєм (більше, ніж 1 тисяча осіб), Азербайджаном (0,8 тисяч осіб), Марокко (0,7 тисяч осіб) та Нігерією (0,6 тисяч осіб). Наймобільніші вікові групи, які складають більшу частину всього населення, задіяного в міграційних процесах, – це групи від 15 до 19 та від 20 до 24 років. Значний міграційний приріст населення у віковій групі 15 – 19 років – це вступ до навчальних закладів, а відтік у віці 20 – 24 роки – закінчення навчальних закладів [3].

Найбільшою загрозою для України та її регіонів є негативні наслідки природного руху населення, зокрема зростання рівня смертності населення. Основними факторами передчасної смерті населення є поширення нездорового способу життя, нераціональне харчування, стреси, екологічні умови, погіршення умов праці [4]. Спираючись на статистичні дані [2; 3], можна сказати, що рівень смертності в Україні та її регіонах поступово зменшується, що дуже впливає на економічне зростання держави. Однак поки що рівень народжуваності залишається недостатнім для забезпечення природного відтворення населення і в найближчій перспективі не зможе суттєво вплинути на процеси його природного зменшення. Серед негативних факторів, що впливають на демографічну ситуацію в Україні, також можна виділити високу дитячу смертність: кожна десята дитина помирає у віці до 1 року. Кількість дітей і підлітків у державі така сама, як і людей похилого віку.

Отже, в цілому демографічна ситуація в Україні та її регіонах, зокрема в Харківському регіоні, є несприятливою. У першу чергу, це викликано неефективною політикою країни відносно найменш захищених категорій населення, а також несприятливими соціально-економічними умовами проживання населення країни. Усе це свідчить про необхідність застосування особливого підходу щодо урегулювання демографічної кризи в Україні. Для цього необхідно переглянути наявні проекти і програми соціально-демографічного розвитку держави, а також створити нові, які були б спрямовані на поліпшення стану здоров'я і збільшення тривалості життя населення. Це дозволить забезпечити належне фінансування та ефективно витрачання бюджетних коштів.

Наук. керівн. Шумська Г. М.

Література: 1. Регіональна економіка : підручник / під заг. ред. д. е. н. Н. Л. Гавкалової. – Х. : ВД "ІНЖЕК", 2011. – 410 с. 2. Статистичні дані Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. 3. Статистичні дані Головного управління статистики в Харківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kh.ukrstat.gov.ua/index.php/pres-vipuski-za-2013-r-lyutij>. 4. Власенко Н. Демографічна ситуація в Україні покращилась [Електронний ресурс] / Н. Власенко. – Режим доступу : <http://www.rbc.ua/ukr/top/show/chislennost-naseleniya-ukrainu>.